

Koraújkori magyar történeti szeminárium: Magyarország hadtörténete (1301-1541)

Közép-és Koraújkori Magyar Történeti Tanszék, szeminárium, II. félév, II. évf.

Bárány Attila - Email: barany.attila@yahoo.com

<https://drive.google.com/drive/u/1/folders/0B7FbzLJ0rs4HMWY1ZWU5YzktYzZiOS00ZmZiLWFIYzYtOTgxNGU2ZTEzMjFi>

A kurzus az Anjouk hadrendszerétől a Jagelló-korig tekinti át a hadtörténetet. Megvizsgáljuk a banderális szervezet, a honor-rendszert, a telekkatonaság intézményét. Végigkövetjük Lajos hadjáratait Nápolyba, a Balkánra és Litvániába; Hunyadi és Mátyás sikereit. Foglalkozunk az itáliai magyar zsoldosokkal, Hunyadi hadszerkezetével, a Fekete Sereggel, a végvárrendszer kialakulásával.

1-2. Az Anjouk hadrendszere: a banderális szervezet kérdése. Károly harcai a tartományurak ellen. Károly viszonya a Habsburgokhoz. A mülldorfi csata. Elemzés: a *rozgonyi csata*.

3-4. Nagy Lajos hadjáratai Nápolyba, a Balkánra és Litvániába. Magyar zsoldosok Itáliában.

5. Magyarország nagyszabású katonai vállalkozása. Zsigmond és a keresztes eszme:

Elemzés: a *nikápolyi csata*.

6. Telekkatonaság: az 1397-es és 1435-ös dekrétumok. Zsigmond és a török veszély: a déli végek kiépítése: Ozorai Pipó és a Tallóciak várrendszere. Zsigmond harcai a husziták ellen. Elemzés: *Galambóc ostroma*.

7. A törökellenes küzdelmek első szakasza. A későközépkori keresztes eszme sírbaszállása: a *várnai csata*.

8. Hunyadi hadszerkezete. Elemzés: a *második rigómezei csata*.

9. Hadviselés és fegyverzet az Anjou-kortól a Jagelló-korig (üstsisak és lándzsa). Nehéz-, könnyű, és átmeneti típusú lovasság együttműködése a 14. század elejétől. Városok csapatai. Lovagi hadviselés és lovagság. A lovagi kultúra meghonosítása Magyarországon.

10. Mátyás hadszerkezete: a Fekete-sereg és sikerei Sziléziától Bécsig. Törökellenes győzelmek, a végvárrendszer megerősítése (Jajca, Szrebernik stb.) és hanyatlása a Jagellók korában.

11. A Jagellók hadszerkezete: Elemzés: *Mohács*.

12. A várak szerepe a középkori magyar hadtörténetben. Áttekintés: a magyar várak fejlődése, építési szakaszai, típusai, regionális és funkcionális, illetve birtoklástörténeti eltérései. Az Árpád-kori magyar 'vár' problematikája. Nemzeti földvárak. Ispánsági központok erősítései. Az első kővárak és az oligarchák várépítései.

Határvédelem: a gyeplő és a kapuk; örök, lövők, csőszök stb. Az Anjouk várrendszere és katonai szerepe: a honor.

Bibliográfia i., Források

Küküllei János és a Névtelen Minorita krónikája, ford. Geréb László, Bp. 1960. Új kiadás: Bp., 2000.

Makkai László-Mezei László, *Árpád-kori és Anjou-kori levelek*. Bp. 1960.

Thuróczy János: *A magyarok krónikája*. ford. Horváth János, Bp., 1978. [2001]

Antonius de Bonfinis: *A magyar történelem tizedei*. Bp., 1995. ford. Kulcsár Péter.

Szöveggyűjtemény Magyarország történetének tanulmányozásához. szerk. Léderer Emma, Bp., 1964.

Középkori históriák oklevelekben (1000-1410). szerk. Kristó Gy., Szeged, 1992.

Szent Istvántól Mohácsig. Források a középkori Magyarországról. szerk. Kristó Gy.- Makk F. Szeged, 1994.

ii., Irodalom

Balanyi György: "Nándorfejérvár ostroma és felmentése 1456-ban", *HK* (1911) 167-96.

Bánlaky (Breit) J., doberdói: *A magyar nemzet hadtörténelme*. I-VIII. Bp., 1929-34.

Bárczay Oszkár: "Nikápoly", *HK* (1894). 486-501., 589-598.

Bertényi Iván: "A címerek katonai felhasználása Magyarországon a 13-14. században", *HK* (1987/4.) 395-412.

--: "Címerek és zászlók az Árpád-korban. (Különös tekintettel a korai magyar címer- és zászlóhasználat egyes külföldi párhuzamaira)", Bp., 1993. (Strigonium Antiquum 2.) 99-104. o.

Borosy András: *A telekkatonaság és a parasztság szerepe a feudális magyar hadszerkezetben*. Bp., 1982.

--: "A keresztes háborúk és Magyarország", *HK* 109 (1996/1) 3-43.; (1996/2) 11-55.

--: "A XI-XIV. századi magyar lovasságról", *HK* 9 (1962/2) 119-174.

--: "Perdöntő párviadalok Magyarországon", *HK* (1986) 237-51.

--: "Hadsereglétszámok a X-XIV. században", *HK* (1992/4.) 3-32.

B. Szabó János: "Gondolatok a XI-XIV. századi magyar hadviselésről. A fegyverzet, a harcmodor és a taktika összefüggéseinek kérdései", *HK* (2001/1.) 75-102.

Darkó Jenő: "A magyar huszárság eredete", *HK* (1937) 156-59.

Deér József, *A magyar törzsszövetség és a patrimoniális királyság külpolitikája*. Kaposvár, 1928. [2003]

--: *Zsigmond király honvédelmi politikája*. *HK* (1936)

Elekes Lajos: *Hunyadi*. Bp., 1952. ; --: "Hunyadi hadserege", *SZ* 84 (1950) 85-120.

Engel Pál: "A török-magyar háborúk első éve, 1389-1392", *HK* 111 (1998) 3: 561-577.

--: „Magyarország és a török veszély Zsigmond korában”, *Századok* 128 (1994) 273-86.

Erdélyi Gyula: "Újabb adatok Nagy Lajos tüzérségéhez", *HK* (1928) 137-41.
 --: *A magyarok hadművészete*. Bp., 1933.
 Fegyvert s vitézt. *A magyar hadtörténet nagy csatái*. Szerk. Hermann Róbert. Bp., 2003.
 Félegyházi József: *A tatárjárás történeti kútforrások kritikája*. Vác, 1941.
 Fenyvesi László: *Mátyás fekete serege*. Bp., 1991.
 --: "Magyar-török diplomáciai kapcsolatok Mátyás haláláig", *HK* (1990/1.) 74-99.
 Fraknói Vilmos: *Mátyás király*. Bp., 1890.
 --: "A várnai csata előzményei", *HK* (1889) 337-88.
 Gárdonyi Albert: "A középkori zsoldosintézmény és a magyarság", *HK* (1942) 129-43.
 Gyalókay Jenő: "A boroszlói hadjárat 1474-ben", *HK* (1940) 1-19.
 Gyárfás István: "A fekete sereg", *SZ* 11 (1877) 500-09.; 617-24.
 Held József: "Nándorfehérvár (Belgrád) védelme 1456-ban", *TSz* (1983) 87-95.
 Iványi Béla: "A tüzérség története Magyarországon kezdettől 1711-ig", *HK* 27 (1926) 1-36.; 125-66.; 259-89.; 393-419.; (1927) 1-30.; 129-51.; 352-74.; 523-40.; (1928) 18-33.; 152-76.; 325-41.; 419-53.
 --: *A magyar tüzérség fejlődésének vázlatja a XV. és XVI. században*. Debrecen, 1916.
 Kalmár János: *Régi magyar fegyverek*. Bp., 1971.
 Kiss Lajos: "A rigómezei hadjárat", *HK* (1895) 1-42.; 157-81.; 339-49.; 454-86.
 Kozics László: "Nagy Lajos nápolyi hadjáratai", *HK* (1890) 383-404.
 Köblös József – Süttő Szilárd – Szende Katalin: *Magyar békeszerződések 1000-1526*. Pápa, 2000.
 Kristó Gyula: *Az Anjou-kor háborúi*. Bp., Zrínyi, 1988.
 --: *A feudális széttagolódás Magyarországon*. Bp., Akadémiai, 1979.
 Kubinyi András: "Mozgósítási és hadseregellátási problémák Mátyás alatt", *HK* (1990/1.) 66-73.
 Kumorovitz L. Bernát: "I. Lajos királyunk havasalföldi hadjárata (és „török” háborúja)", *SZ* (1983).
 Kurcz Ágnes: *Lovagi kultúra Magyarországon a 13-14. században*. Bp., 1988.
 Lukacsics Pál: "Magyar zsoldosok a pápaság szolgálatában a XIV. században", *HK* (1932) 125-57.
A magyar hadtörténelem évszázadai. Szerk. Király B. – Veszprémy L., Bp., 2003.
A magyar gyalogság. szerk. Doromby J.- Reé K. Bp., é.n.
A magyar huszár : a magyar lovaskatona ezer évének története. szerkesztették az I. részt Ajtay Endre, a II. részt Péczely László, a III. részt Reé László. Bp., 1936.
A magyar huszár. szerk. Zachar József]. Bp., 2000.
Magyar kódex I. Az Árpádok világa. Magyar művelődéstörténet a kezdetektől 1301-ig. Bp., 1999.
Magyar Művelődéstörténet. Szerk. Domanovszky Sándor. Bp., 1938.
A magyar nemzet története. Szerk. Szilágyi Sándor, Bp.: Athenaeum, 1895-98.
A magyar katona vitézségének ezer éve. I-II., szerk.: Pilch Jenő, Bp., é. n.
Magyarország hadtörténete. I-II. szerk. Borus József, Bp., 1984.
 Mályusz Elemér: "A négy Tallóci fivér", *Történelmi Szemle* 23 (1980) 531-576.
 --: "A Toldi-monda történeti alapja", *HK* (1924) 3-32. ; --: "Toldi Miklós", *HK* (1926) 225-28.
Nagy Millenniumi Hadtörténet. Szerk. Rácz Árpád, Bp., 2000.
 Miklósy Zoltán: "Nagy Lajos tüzérsége", *HK* (1927) 520-22.
 Miskolczy Gyula: "Hunyadi János török hadjáratai", *HK* (1813) 347-69.; 545-83.
 Miskolczy István: "Nagy Lajos nápolyi hadjáratai.(1.hadjárat)",*HK* (1933) 46-70.; 123-46.
 --: "Nagy Lajos nápolyi hadjáratai. (Hadi események a két hadjárat között)", *HK* (1933) 123-46.
 --: "Nagy Lajos második nápolyi hadjárata (1350)", *HK* (1934) 41-57.
 Molnár József: "A királyi megye katonai szervezete a tatárjárás korában", *HK* (1959/2.) 222-52.
 Pór Antal: "A történeti jelenetek korhű rekonstruálásáról", [A rozgonyi csata] *SZ* (1893) 421-28.504-11.; 680-93.862-74
 Rácz Lajos – Fraknói V. – Bleyer J. – Thury J.: "Igazság vagy tévedés" [A várnai csata] *SZ* 36 (1902) 631-53.
 Rázsó Gyula, "A Zsigmond-kori Magyarország és a török veszély (1393-1437)" *HK* 20 (1973) 403-444.
 --: "A zsoldosintézmény kezdetei Magyarországon", *HK* (1960/2) 107-43.
 --: "A zsoldosság gazdasági és társadalmi előfeltételei és típusai a XIV-XV. századi Mo.on", *HK* 63 (1962/1.) 160-217.
 --: "Mátyás zsoldoseregének hadművészetéről", *HK* (1958) 117-47.
 --: "Hunyadi Mátyás török politikája", *HK* (1975/2.) 305-48.
 Rónai Horváth Jenő, "Magyar hadi krónika", *Hadtörténeti Közlemények* (1895/5) 3-157.
 --: "A várnai csata", *HK* (1888) 102-42.; 268-305.
 --: "Mátyás király hadjáratai" *HK* (1888) 159-98.
 Sóvári Soós Elemér: *Az 1312. évi június 15-iki rozgonyi csata*. Bp., 1912.

Szakály Ferenc: "A török-magyar küzdelem szakaszai a mohácsi csata előtt" in *Mohács*. szerk. Rúzsás- Szakály F.

Szendrei János: *Magyar hadtörténelmi emlékek az ezredéves kiállításon*. Bp., 1896.

Székely Gy.: „Egy elfeledett rettenés: a második tatárjárás a magyar tört. hagyományban”, *SZ* (1988/1.) 52-88.

Thury József: "A várnai csatáról", *HK* (1892) 636-54.

Tóth Zoltán: "A huszárok eredetéről", *HK* (1934) 129-41.

--: "A hadakozó nép" In *Magyar Művelődéstörténet*. I. szerk. Domanovszky S. Bp., é.n. 249-84.

--: "A huszita eredetű szekérvár", *HK* 17 (1916) 265-311. ; *HK* 19(1918)1-32.;159-85.

--: *I. Mátyás hadügyi politikája*. Bp., 1912.

--: *Mátyás király idegen zsoldos serege*. Bp., 1925.

Tóth-Szabó Pál: *A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Mo-on*. Bp., 1917.

--: *Giskra*. Bp., 1894.

Vásáry István: *Az Arany Horda*. Bp., 1986.

Veszprémy László: "A nikápolyi hadjárat értékelése az újabb hadtörténetírásban", *HK* 111 (1998) 3:603-609.

--: "A nikápolyi hadjárat és értékelése", *Iskolakultúra* 7 (1997) 3: 48-59.

--: "Az Anjou-kori lovagság kérdéséhez: A Szent György lovagrend", *HK* (1994/1.) 3-19.

--: "A magyarországi lovagságról", *HK* (1984/4.) 746-52.

--: "Páncél és páncélosok említései a krónikákban és oklevelekben", *HK* (1995)3-12.

Weber Samu: "Néhány szó a rozgonyi csatáról", *SZ* (1903) 952-56.

Wertner Mór: "A nikápolyi hadjárat 1396-ban", *HK* 26 (1925) 31-62.; 213-53.

--: "Adalékok Toldi Miklós életrajzához", *Akadémiai Értesítő* 24 (1913) 172-180.

--: "Nagy Lajos Király hadjáratai." *HK* 41 (1918) 59-97., 202-271.

--: "A nikápolyi hadjárat 1396-ban", *HK* 26 (1925) 31-62.; 213-53.

Zarnóczki Attila: *Mátyás király katonái*. Bp., 1992.

--: "Fegyverzet, katonai felszerelés, hadsereg Magyarországon Hunyadi Mátyás korában", *HK* (1990/1.) 1-30.

Törökellenes háborúk

Ágoston Gábor: "A Nándorfehérvárhoz vezető út", in: *Déli harangszó. Tanulmányok a pápai rendelet félezetéves jubileumára*. szerk. Visy Zsolt. Budapest, 2000. 203-249.

Ágoston Gábor: "Az 1444.évi török-magyar követjárás (Adalék az 1444.évi török-magyar békekötés történetéhez)", *Történelmi Szemle* 29 (1986) 261-276.

Barta Gábor: *A nándorfehérvári csata*. Bp., 1984.

Bisztra Cvetkova: *A várnai csata*. Budapest, 1982.

Engel Pál: "A szegedi eskü és a váradi béke. Adalék az 1444. év eseménytörténetéhez", in: *Mályusz Elemér Emlékkönyv*. szerk. H. Balázs É., Fügedi E., Maksay F., Bp., 1984.

Fodor Pál – Hegyi Klára – Ivanics Mária: *Török és tatár hódítók*. Budapest, 1993.

Fodor Pál: *A szultán és az aranyalma*. Bp., 1995.

Hóvári János: "A nikápolyi csata", *Hadtörténelmi Közlemények* 111 (1998) 578-582.

Kulcsár Péter: *Kapisztrán János*. Budapest, 1985.

Mohács emlékezete. Bp., 1988.

Magyarország és a szentszék kapcsolatának ezer éve. szerk. Zombori, István. Budapest, 1996.

Prof. Dr. Bárány Attila
egyetemi tanár